

بهار سبز

این نقوش، درختان مقدس، باغ میوه و درختان مو به چشم می‌خورند. در بین زرتشتیان نیز گل انار و میوه آن مورد احترام و تقدس می‌باشد. نزد ایرانیان درخت سرو سمبل زندگی بوده چون همیشه سبز است و نمادی از زندگی و بقای حیات محسوب می‌گردد.

در اسلام نیز درخت زندگی معرف نور و نعمت الهی است مانند درخت زیتون که هم غذا می‌باشد و هم از چربی آن می‌توان برای روشنایی چراغ استفاده کرد، در قرآن نیز با نام گیاهان مختلفی برخورد می‌شود:

والارض وضعها للانام، فيها فاكهة و النخل ذات الاكمام
(الرحمن آیه ۱۰ و ۱۱)

جنات من اعناب و الزيتون و الرمان مشتها و غیر متشابه
(انعام آیه ۸)

گیاهان آن چنان در زندگی مردم این مرز و بوم رسوخ کرده‌اند که بخش جدا نشدنی زندگی محسوب می‌گردند، دود کردن اسفند به هنگام مراسم ازدواج، شادمانی و ... به منظور دور کردن چشم بد یا قراردادن لوتوس (lotus) یا گل نیلوفر به رنگ صورتی و آبی کمرنگ که به صورت خودرو در مرداب‌ها می‌رویید در

بهار پیام‌آور دنیای شکوفه‌ها است، در این فصل سال غنچه‌های کوچک و با طراوت گل سرخ زیباتر از همیشه بر فراز شاخه می‌شکفند و هم آغوش نسیم سحر به نخستین اشعه بامدادی لبخند می‌زنند، نسیم عطرآگین بهاری این نوید دهنده شور، تلاش و جوانی، روح را از خمودگی و افسردگی نجات می‌دهد و به آن نشاط و جوانی عرضه می‌دارد و پرندگان خوش صدا همراه با این نسیم روح‌پرور به گوش درختان نوجوان سرود زندگی می‌سرایند. آن گاه سرسبزی و خرمی دشت و کوهستان را دربر می‌گیرد.

همه بوستان زیر برگ گل است

همه کوه پر لاله و سنبل است

فردوسی

یکی از زیباترین تابلوهای این فصل، کشور پهناور ایران می‌باشد و شاید به همین علت است که از دیرباز شعرا و نویسندگان ما با دیدگاه خود و دانشمندان و محققین از نقطه نظر علمی به گیاهان مختلف پرداخته‌اند و در مورد آنها قلم فرسایی کرده‌اند.

در نیایشگاه مغاره‌ای مانویان در تورفان بر دیوارها نقش درختانی مشاهده می‌گردد که به نام درختان مرگ و زندگی معروف هستند. در

جهیزیه عروس (در بعضی مناطق) تا مظهر رویش و زایش برای خانواده نوپا باشد مثالهایی از این موارد است. حتی مردمی دور افتاده از گل و سبزه برای جبران طبیعت خشک و بی گل و گیاه، نقش آنها را بر لباس، گلیم و دست بافته‌هایشان می‌اندازند (مثل اهالی بلوچستان). عده‌ای نیز برای این که بتوانند در تمام فصول از گیاهان و گلها لذت ببرند آنها را به صورت منبت (منبت از نبات به معنی گیاه و درخت گرفته شده است) بر روی در، تخت، کمد و... در می‌آورند.

در این بین، گیاهان دارویی نقش برجسته‌ای دارند و کشور ما در زمینه استفاده از گیاهان دارویی از پیشگامان به شمار می‌رود. متأسفانه عدم توجه به کاشت، داشت و برداشت علمی این گیاهان باعث گردیده تا این گیاهان به صورت ابتدایی، غیربهداشتی و گاهی حتی اشتباه (گونه‌های نزدیک به هم) عرضه گردند. استفاده روزافزون مردم از گیاهان دارویی و علاقه شرکت‌های تولید کننده دارو را می‌توان به دلایل زیر دانست:

۱- برخی از مواد موثره فعال که در صنایع دارویی از اهمیت زیادی برخوردار هستند مثل آلکالوئیدهای وین کریستین و وین بلاستین موجود در گیاه پروانش، آلکالوئیدهای ارگودرارگوت، گلیکوزیدهای قلبی در گل انگشتانه دارای ساختمان شیمیایی پیچیده‌ای هستند که تهیه آنها به صورت صناعی یا شیمیایی مستلزم وقت زیاد و هزینه بسیار گزافی می‌باشد.

۲- برخی از مواد صناعی به صورت مستقیم دارای اثر نیستند، بسیاری از واکنشهای بیوشیمیایی بدن براساس فرم راستگرد یا

چپگرد مولکول صورت می‌پذیرد و تنها لازم است که تخلیص شوند.

۳- برخی از مواد موجود در گیاهان نیز برای فعال شدن احتیاج به دستکاریهای شیمیایی دارند مثل سولانین‌ها

۴- اسانس موجود در گیاهان دارای موارد استفاده متعددی در صنایع آرایشی - بهداشتی، دارویی و... هستند و از سوی دیگر ساخت و تهیه بسیاری از آنها با روش‌های شیمیایی امکان‌پذیر نیست.

۵- استفاده از مواد موثره گیاهان در صنایع غذایی روزافزون می‌باشد از آن جمله می‌توان به کافئین در نوشابه‌ها و یا شیرین بیان در صنایع شیرینی‌پزی اشاره کرد.

بر همین اساس است که طی سال ۱۹۹۷ میلادی کشور فرانسه ۵۰۰۰۰ تن گیاه برای ساخت دارو وارد کرده است و آمریکا، انگلستان، فرانسه، آلمان، سوئیس و ژاپن در سال ۱۹۹۶ رقمی معادل ۱۲۲۵ میلیون دلار گیاهان دارویی وارد نموده‌اند و این در حالی است که همین شش کشور از بزرگترین تولیدکنندگان دارو به شمار می‌آیند.

عصاره حاصل از سنبل‌الطیب به عنوان داروی آرامبخش هم اکنون در انگلستان و اروپا به صورت قرص ۲۷۰ میلی‌گرمی در بسته‌های ۵۰ عددی در دسترس می‌باشد و طبق آخرین مطالعات انجام پذیرفته که به صورت کارآزمایی بالینی دوسوکور صورت گرفته است، هر قرص ۲۷۰ میلی‌گرمی سنبل‌الطیب اثری معادل و مشابه قرص ۱۰ میلی‌گرمی دیازپام دارد و اختلاف اثر این دو ماده موثره دارویی معنی‌دار نیست. با نگاهی به قیمت یک کیلوگرم گیاه سنبل‌الطیب

(۱۲ دلار) و قیمت داروی حاصل از یک کیلوگرم گیاه (۲۰۰۰ دلار) می‌توان دریافت که با سامان دادن به صنایع دارویی و شیمیایی چه ارزش افزوده‌ای نصیب کشور می‌گردد.

بحران قیمت نفت در سال گذشته (۱۳۷۶)، علی‌رغم تمام اثرات نامطلوب خود، این مطلب را به تمامی آحاد کشور ایران تفهیم نمود که چنانچه خواهان کشوری آباد و مستقل هستیم باید به دنبال چاره‌ای بود تا از شر اقتصاد تک پایه نفتی خلاص شد. به کارگیری و ایجاد درآمد از طریق گیاهان دارویی با توجه به تنوع آب و هوایی ایران یکی از راه‌حل‌های مناسب برای کشور می‌باشد زیرا چنانچه با فرستادن برنامه‌ریزی دقیق به این امر پرداخته شود، در عرض مدت ۳ یا ۴ سال این سرمایه‌گذاری پاسخ خواهد داد و در مدتی کمتر از ده سال می‌تواند درآمدی بسیار بیشتر از درآمد حاصل از نفت نصیب کشور ایران سازد. از سوی دیگر این روند تنها باعث درآمد ارزی هنگفتی نمی‌گردد بلکه موجب اشتغال‌زایی، استفاده از منابع به صورت بهینه و ... می‌شود.

صنایع دارویی کشور طی سالهای پس از انقلاب توانسته‌اند گامهای موثری در جهت خودکفایی بردارند اما در مقایسه با

سرمایه‌گذاری صورت پذیرفته، موفقیت چندانی حاصل نگردیده است که به دلیل وابستگی به مواد اولیه دارویی، سرسام‌آور بودن هزینه‌های تحقیقاتی برای یافتن فرمولاسیون مناسب دارو و همچنین اشکال دارویی مختلف که دارای تکنولوژی پیچیده‌ای هستند مثل افشانه‌ها (نبولایزرها) و ... می‌باشد. لازم به ذکر است که نباید به نفی این بخش از کار پرداخت و تلاش و همت در این زمینه را به دست فراموشی سپرد.

در پایان بایستی گوشزد کرد که در خصوص کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی دانش کافی در اختیار صاحب نظران این مرز و بوم می‌باشد. تبدیل گیاهان دارویی به اشکال مختلف و استخراج آلکالوئید، گلوکزید، تانن، اسانس و ... نیز به تکنولوژی بسیار پیچیده نیاز دارد و دانش فنی آن نیز در اختیار جوانان این کشور هست. در نهایت، سرمایه‌گذاری در این زمینه تنها بودجه ناچیزی را طلب می‌کند. بنابراین لازم و شایسته است که سامان‌دهی به این امر در دستور کار فوری هیات دولت قرار گیرد تا به زودی شاهد پیشرفت‌های شگرفی در این زمینه باشیم و درآمدهای حاصل از آن را صرف بهزیستی و بهبود اوضاع مردم کشورمان قرار دهیم. انشاءا...

« رهایی را اگر راهی است،

جز از راهی که روید زان گلی، خاری، گیاهی نیست »

« مهدی اخوارثالث »

دکتر مجتبی سرکندی

فروردین ۷۷، شماره ۳، سال نهم، رازی / ۵